

DURÀ, Antoni; CAMONITA, Francesco; BERZI, Matteo i NOFERINI, Andrea (2018)

Euroregions, excellence and innovation across EU borders: A Catalogue of good practices

Barcelona: UAB. Departament de Geografia, 254 p.

ISBN ebook (PDF): 978-84-947903-9-3

ISBN paper: 978-84-947903-8-6

Els estudis acadèmics sobre la cooperació territorial a la UE han anat prenent volada en la mateixa mesura en què ho ha anat fent aquest tipus de política comunitària. En particular, la cooperació transfronterera i les anomenades *euroregions* han cridat l'atenció de la investigació, atreta per unes noves formes de territorialitat que plantegen nombrosos reptes a les rígides estructures politico-administratives dels diversos estats del continent europeu. Les euroregions, territoris a cavall d'una frontera amb voluntat de cooperar entre ells, es veuen enfrontades a la necessitat de jugar nivells d'administració i marcs legals diversos, per la qual cosa cada pas en una iniciativa de col·laboració representa a la vegada el trencament d'una barrera. En aquest sentit, aquestes entitats tan desconegudes per la població en general representen un instrument important en el procés d'integració europea, avui prou afectat per l'onada d'euroescpticisme i de refronterització que està patint el vell continent.

En aquesta línia de recerca, doncs, cal emmarcar l'obra ressenyada, que al títol ja anuncia el seu propòsit: oferir un catàleg de bones pràctiques euroregionals basades en l'excel·lència i la innovació. L'equip d'autors, format per investigadors de la Universitat Autònoma de Barcelona, a més de membres de la Universitat de Vigo i per algunes altres col·laboracions, ja ha recorregut una llarga trajectòria de recerca en aquest terreny. N'és una prova el dossier monogràfic publicat en aquesta mateixa revista amb el títol «Arc Mediterrani, euroregions i cooperació trans-

fronterera» (DAG, 56(1), 2010, editat per Antoni Durà i Xavier Oliveras), on ja es manifestava la voluntat d'oferir una panoràmica de la realitat de la cooperació transfronterera a escala europea. Quant al perfil acadèmic, l'equip de la UAB és primordialment del Departament de Geografia (Durà, Camonita, Berzi), si bé Noferini pertany al Departament de Ciència Política i Dret Públic, i els col·laboradors de Vigo són també politòlegs. El llibre sorgeix d'un projecte I+D finançat pel Govern espanyol, i els resultats que s'hi presenten demostren el nivell d'experiència acumulat per aquest grup.

La publicació (en format electrònic i en paper) està estructurada en dues parts: la primera fa una anàlisi global del fenomen de les euroregions, i la segona és la que presenta pròpiament les fitxes del catàleg. Des del punt de vista del coneixement científic, sens dubte la primera part és la més interessant i la que mereix un comentari més ampli. Si abans s'assenyalava l'increment substancial de la recerca orientada a aquesta temàtica, s'ha de dir també que hi ha encara pocs estudis que ofereixin una panoràmica global sobre la cooperació transfronterera a la UE, i encara són menys els que s'adrecen específicament a la comprensió de les euroregions. En aquest sentit, cal esmentar la tesi doctoral del sociòleg austríac Markus Perkmann (2000) com una de les recerques seminals en aquest àmbit. L'estudi que es presenta es troba entre aquests darrers i, per la seva exhaustivitat tant en la informació de base emprada com en l'abundància de resultats obtinguts, omple un buit que de segur que

serà molt ben valorat pels estudiosos de la matèria. Igualment, serà probablement de gran interès per a les administracions de la UE (DG-Regio, Comitè de les Regions), el Consell d'Europa, les organitzacions lligades a la cooperació transfronterera (Associació de Regions Frontereres Europees, Mission Opérationelle Transfrontalière francesa, Central European Service for Cross-border Initiatives hongarès, etc.) i encara per a les administracions estatals, regionals i locals involucrades en l'impuls d'aquestes polítiques.

L'apartat metodològic, situat a l'inici de la primera part, ens dona diverses definicions operatives, entre les quals cal tenir en compte la d'euroregió: es tracta d'una organització permanent formada per entitats de dos (de vegades més) territoris a banda i banda d'una frontera, que contenen una població determinada en una escala que va del nivell local al regional. A partir d'aquí, l'objectiu de mostrar bones pràctiques porta els autors a incloure com a objecte d'estudi aquelles euroregions que generen projectes de cooperació, deixant de banda uns altres tipus d'entitats que només gestionen el finançament europeu (és el cas de moltes comunitats de treball, per exemple). L'equip del catàleg ha partit d'un treball intensiu d'identificació de les euroregions actives en l'actualitat, de les quals n'ha identificat fins a 158, a més de 56 que han deixat de ser-ne. A aquesta xifra ja de per si elevada hi afegeix unes altres estructures transfrontereres, els anomenats *equipaments* (aeroports, hospitals) i *parcs transfronterers*, que acompanyen també la mostra de la segona part del catàleg. Un conjunt molt útil de taules permet consultar les llistes de totes aquestes entitats. A partir d'aquesta recopilació, els autors van procedir a construir una primera base de dades sobre les 158 euroregions actives i els seus projectes principals. D'aquest estudi en van extreure una selecció de 61 casos identificats com d'excel·lència i innovació, en termes tant de la seva

governança com de la qualitat dels seus projectes. Són aquests 61 casos, com a referents de qualitat, els que proveeixen l'anàlisi de la primera part de l'obra i les fitxes de mostra de la segona part.

L'anàlisi aporta dades sobre diverses qüestions rellevants. En primer lloc, s'hi proporciona una panoràmica espaciotemporal. Cronològicament, les primeres euroregions apareixen pràcticament amb la UE, però és a partir dels programes de suport financer (els INTERREG) iniciats el 1989 que experimenten un fort creixement, incrementat per les fases posteriors d'ampliació de la Unió. Avui es troben esteses per totes les fronteres internes (Alemanya i França són les que en registren més casos en l'estudi) i hi ha força exemples amb països veïns extracomunitaris (Suïssa, Noruega, els Balcans, etc.). Els apartats següents aporten una caracterització territorial que constata una gran diversitat d'escalas i de perfils territorials, i s'aposta per unes classificacions que permeten observar tendències i similituds. Els autors insisteixen en el propòsit aplicat d'aquestes classificacions: les semblances entre casos han de ser útils per facilitar col·laboracions entre les euroregions. En referència a l'escala, identifiquen 4 grans tipus que després se subdivideixen en grups més específics: euroregions amb menys de 150.000 habitants; entre 150.000 i un milió; entre 1 i 5 milions, i un petit grup superior als 15 milions d'habitants. També n'identifiquen uns grans perfils: àrees rurals; àrees urbanes / metropolitanes, i, de forma més específica, àrees de muntanya, amb eixos fluvials o llacs, i marítimes o d'illes. La idea és que el component territorial va associat a uns tipus de reptes transfronterers que poden ser compartits entre entitats similars.

Posteriorment s'hi analitzen els aspectes de la governança, fent èmfasi en el caràcter dels actors i en el grau de governança multinivell, així com en els tipus d'instruments legals existents. De nou,

a partir d'una gran heterogeneïtat de situacions, s'hi presenten unes formacions i unes dinàmiques predominants. Els actors són molt majoritàriament de caràcter públic, i el seu nombre pot arribar a ser molt elevat quan hi ha una forta presència del nivell local en territoris d'una certa extensió. Hi són força freqüents també els casos amb una presència multinivell d'actors, fet que es pot interpretar com un enriquiment de les capacitats competencials de l'euroregió. La combinació de densitat (nombre d'actors) i diversitat de nivells els condueix a realitzar un assaig d'indicador de complexitat de la governança. Quant als instruments legals, l'anàlisi hi aporta una dada interessant: només una quarta part dels 61 casos estudiats ha adoptat la figura de l'Agrupació Europea de Cooperació Territorial, creada per la UE l'any 2006 amb la idea de facilitar el funcionament d'aquestes entitats de cooperació territorial i d'altres. D'aquí es podria desprendre que aquest instrument no és sensiblement millor que els que existien anteriorment, com ara les agrupacions europees d'interès econòmic i d'altres. La part d'anàlisi es completa amb un estudi dels sectors d'activitat de les euroregions (el desenvolupament local; l'accessibilitat i el transport, i el medi ambient hi són els més esmentats com a prioritaris) i dels projectes seleccionats (1 projecte per a cadascuna de les 61 entitats). De nou la diversitat temàtica, pressupostària o de participació dels actors dona lloc a una certa tipificació. Una dada d'interès és el paper d'un cert relleu que tenen els actors privats en la participació en un bon nombre dels projectes estudiats.

La segona part té l'atractiu d'oferir el detall de les 61 euroregions i dels

projectes respectius, presentats en unes fitxes que combinen descripció i dades bàsiques i que s'acompanyen d'algunes il·lustracions. Com ja s'ha dit, les completes exemples de 10 equipaments i 9 parcs transfronterers en un format més breu. Tot plegat ofereix una diversitat d'experiències molt remarcable. Les fitxes estan organitzades per grans conjunts geogràfics, amb una guia de lectura que ajuda a interpretar-les. El llibre és accessible en format digital (PDF), en un estil de doble pàgina, que en el cas de la consulta de les fitxes permet veure conjuntament (si es disposa de la pantalla adequada) la informació sobre l'euroregió i el seu projecte corresponent. Els hipervincles ajuden a desplaçar-se des de l'índex. També n'hi ha una versió en paper. El disseny (fruit d'un treball d'autoedició) és prou acurat i en fa la consulta atractiva.

En resum, ens trobem amb la presentació d'uns resultats de recerca d'un gran interès en la seva especialitat i que es mouen entre la reflexió teòrica i una voluntat d'aplicació, fruit del convenciment dels autors que les euroregions són entitats amb un important potencial («Euroregions matter», titulen a la introducció) que pot contribuir a promoure el procés d'integració europea justament afavorint que les seves perifèries internes progressivament vagin deixant de ser-ne.

Joan Vicente i Rufi

Universitat de Girona

Departament de Geografia

joan.vicente@udg.edu

<https://doi.org/10.5565/rev/dag.583>

